

**ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการจัดการเรียนการสอน
แบบนักศึกษามีส่วนร่วม: กรณีศึกษาคณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี**
**Problems, Obstacles, and Approaches to Participatory
Learning: A Case Study of the Faculty of Law,
Ubon Ratchathani University**

ตรีเนตร สารพงษ์

สาขาวิชานิติพัฒนบูรณาการศาสตร์ คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
Negotiable_bill@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการจัดการเรียนการสอนแบบนักศึกษามีส่วนร่วมของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โดยใช้วิธีการเสวนากลุ่มมุ่งหวัง โดยมีผู้เข้าร่วมจำนวน 49 คน และจากการสัมภาษณ์นักศึกษา เจ้าหน้าที่อาจารย์ ผู้บริหารคณะนิติศาสตร์และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 11 คน การศึกษาวิจัยพบว่าการเรียนในคณะส่วนใหญ่จะใช้การบรรยายของอาจารย์เพียงอย่างเดียว โดยนักศึกษามีโอกาสน้อยที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนแบบนักศึกษามีส่วนร่วมเกิดจากห้องเรียนที่ใหญ่เกินไป ปัญหาจากเทคนิคและวิธีการสอนที่เน้นบรรยายเพียงอย่างเดียว (แบบ one way) ปัญหาจากทัศนคติของนักศึกษาและจากทรัพยากรที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ส่วนแนวทางการจัดการเรียนแบบนักศึกษามีส่วนร่วมนั้น ในเบื้องต้นต้องเปลี่ยนทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยนำแนวทางในแบบของประเทศอังกฤษ หรือสหรัฐอเมริกาบางส่วนมาใช้ คือจะต้องมีกระบวนการทำให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วม “ร่วมเรียน” “ร่วมแสดงความคิดเห็น” “ร่วมวิจารณ์” (two way) หรือการได้ลงมือปฏิบัติงานทางด้านกฎหมายจริง นอกจากนั้นควรกระตุ้นให้นักศึกษาเตรียมตัวก่อนเข้าเรียน อันเป็นกระบวนการที่ทำให้ นักศึกษามีความพร้อมในการมีส่วนร่วม ทั้งยังจะทำให้ นักศึกษามีความกระตือรือร้น และอยากมีส่วนร่วมในชั้นเรียนเพิ่มมากขึ้น กระทั่งกลายเป็นวัฒนธรรมในการเรียนการสอนต่อไป

คำสำคัญ การเรียนแบบมีส่วนร่วม คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Abstract

This research aimed to identify problems in students' participatory learning in the Faculty of Law at Ubon Ratchathani University. The study used a focus group with 49 participants and interviewed students, officers, teachers, members of the faculty executive, and 11 experts. Results showed that lectures were presented by teachers and students appeared not to have opportunities to participate in learning, teaching, and management. Problems arose due large numbers of students in the classes, one-way teaching techniques, students' attitudes, and inadequate learning resources. To achieve effective participatory learning, the study suggested that the British and American curricula needed to be used as guidelines, allowing students to be able to participate in learning, commenting, criticizing, and doing practical activities. Also, teachers should encourage students to study before attending class to allow them to be able to participate more effectively, be more enthusiastic in learning, and become part of a learning culture.

Keyword : participatory learning, Faculty of Law, Ubon Ratchathani University

1. บทนำ

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีมีการพัฒนาในเชิงคุณภาพเพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของมหาวิทยาลัย มาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานของสภานายความ (สภานายความ, 2550) และมาตรฐานของเนติบัณฑิตยสภา (เนติบัณฑิตยสภา ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2549) จนกระทั่งผ่านเกณฑ์และได้รับการรับรองมาตรฐาน ซึ่งปัจจัยแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจำต้องได้รับการปรับปรุงพัฒนายกระดับไปพร้อมๆ กัน เพื่อเป็นปัจจัยสำคัญที่จะขับเคลื่อน หรือพัฒนาผู้เรียนโดยมีผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลาง จะต้องอาศัยหรือได้รับการเกื้อหนุนทั้งจากผู้สอน หลักสูตร ทรัพยากร ซึ่งแน่นอนว่าปัจจัยเหล่านี้หากไม่ได้รับการศึกษา สำรวจ วิเคราะห์ และพัฒนาแล้วย่อมส่งผลกระทบต่อผู้เรียนในฐานะผู้รับบริการจากคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

การจัดการเรียนการสอนโดยมีผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลางเป็นแนวทางหนึ่งที่ทุก ๆ ศาสตร์ใช้ในการพัฒนานักศึกษาหรือผู้เรียน การจัดการเรียนทางด้านกฎหมายโดยมีนักศึกษาเป็นจุดศูนย์กลาง หรือนักศึกษามีส่วนร่วมนั้น ถือเป็นแนวทางหนึ่งที่จะนำผู้เรียนไปสู่ความสำเร็จทางการศึกษาได้อย่างยั่งยืน ดังจะเห็นได้จากความสำเร็จของโรงเรียนกฎหมาย ของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศที่เปิดโอกาสให้ผู้สอนและนักศึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการสอนแบบ Case Method ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนและผู้สอนมีความสนใจที่จะแสวงหาความรู้ ทั้งจากภายในและภายนอกห้องเรียน โดยผู้สอนเองจะต้องมีการเตรียมการสอนเป็นอย่างดีก่อนเข้าสอนและนักศึกษากฎหมายเองก็ต้องเตรียมตัวมาก่อนเข้าเรียน จนกระทั่งกลายเป็นวัฒนธรรมทางการศึกษาซึ่งวิธีการนี้จะทำให้ผู้สอนสามารถประเมินความรู้ของนักศึกษาได้ตลอดเวลา

แต่จากสภาพปัจจุบัน การเรียน การสอนทางด้านกฎหมายของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี นักศึกษามีส่วนร่วมน้อย กล่าวคือ รูปแบบการศึกษายังคงเน้นการบรรยาย โดยมีนักศึกษาเป็นผู้ฟังการบรรยายแต่ฝ่ายเดียว ไม่ได้มีส่วนร่วมใดๆ (one way) การจัดห้องเรียนในหลาย ๆ วิชาก็ยังคงเป็นห้องเรียนขนาดใหญ่ บางวิชามีนักศึกษา 300-400 คน อีกทั้งผู้สอนเองก็ยังไม่อาจเดินไปสู่ความชำนาญในแต่ละวิชาได้มากนัก การเรียนรู้อันร่วมกันแบบ Room Associate จึงยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้ งานวิจัยเรื่องนี้จึงสนใจที่จะศึกษาถึงสภาพปัญหาของการจัดการเรียนการสอนแบบนักศึกษามีส่วนร่วม ว่ามีปัญหา และอุปสรรคใดบ้าง นอกจากนั้นจะศึกษาแนวทางการพัฒนาด้านการจัดการเรียนการสอนโดยมีนักศึกษาเป็นศูนย์กลางแบบมีส่วนร่วมว่าจะดำเนินการอย่างไร เพื่อให้เหมาะกับการจัดการเรียนการสอนด้านกฎหมาย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คัดเลือกโดยการสุ่มตัวอย่างในเชิงเป็นไปไม่ได้ (Non-probability sampling) ได้แก่ นักศึกษาคณะนิติศาสตร์ ชั้นปีที่ 1-4 ทั้งที่เป็นนักศึกษาปกติ และคณะกรรมการตัวแทนนักศึกษา และการเสวนากลุ่มมุ่งหวัง โดยมีผู้เข้าร่วมจำนวน 49 คน และสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยผู้สอนในรายวิชาต่างๆ ของคณะนิติศาสตร์ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับด้านการจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยและคณะนิติศาสตร์ ผู้บริหารคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี รวมถึงผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดระบบการศึกษาแบบนักศึกษามีส่วนร่วมจำนวน 11 คน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) การเสวนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งได้แก่ นักศึกษา เจ้าหน้าที่ อาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารคณะนิติศาสตร์ เพื่อศึกษาปัญหา รวมถึงการจัดทำกรอบแนวความคิด การวิเคราะห์โจทย์วิจัย โดยการจับกลุ่มเสวนาแสดงความคิดเห็นร่วมกัน โดยมีผู้เข้าร่วมจำนวน 49 คน

2) การสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการจัดการเรียนการสอนแบบนักศึกษามีส่วนร่วม โดยจะสัมภาษณ์ปัญหาการจัดการเรียนการสอนจากนักศึกษา อาจารย์ ผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนแบบนักศึกษามีส่วนร่วม จำนวน 11 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้คณะผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยคณะผู้วิจัยดำเนินการเสวนากลุ่มมุ่งหวัง ซึ่งได้แก่ นักศึกษา เจ้าหน้าที่ อาจารย์ และผู้บริหารคณะนิติศาสตร์ และดำเนินการลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มประชากรที่ต้องการศึกษาด้วยตนเองเพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึก

3. ผลการวิจัย

ผลการศึกษาครั้งนี้สามารถจำแนกประเด็นต่างๆ ที่พบได้ในรายละเอียดดังนี้

มาตรฐานในการจัดการเรียนการสอนของคณะนิติศาสตร์

1) แนวทางการเรียนการสอนของประเทศสหรัฐอเมริกา กรณีศึกษาโรงเรียนกฎหมายแห่งมหาวิทยาลัยฮาวาร์ด ซึ่งนักศึกษาจะมีส่วนร่วมเป็นอย่างมากในการวิเคราะห์หาเหตุผล เพราะจะพบกรณีศึกษาใหม่ๆ อยู่เสมอ การศึกษากฎหมายอเมริกันในระบบ Case Method เป็นการศึกษาเพื่อชี้ให้เห็นหลักกฎหมายและวิวัฒนาการของการตัดสินใจของแต่ละสมัย แต่นักศึกษาจะไม่สามารถตอบคำถามได้เลย หากไม่มีการเตรียมตัวด้วยการอ่านหนังสือมาก่อนเข้าเรียน (คมกฤช วัฒนเสถียร, สัมภาษณ์)

สำหรับวิธีการศึกษาแบบกรณีศึกษานั้น จะมีการ “บังคับ” ให้นักศึกษาอ่านวิเคราะห์และตีความกรณีศึกษาก่อน โดยพยายามให้นักศึกษาได้พบการเข้าถึงข้อสรุปของตนเองในส่วนที่เกี่ยวกับความหมายที่ศาลได้ตัดสิน และเมื่อนักศึกษาเข้าชั้นเรียนก็จะมีกริยาด้วยการถามปากเปล่า (Socratic method) ซึ่งจะต้องมีการออกแบบคำถามที่จะเป็นวิธีการที่จะทำให้ให้นักศึกษาเข้าใจความหมายของกฎหมายได้ โดยนักศึกษากฎหมายจะได้เรียนรู้ทักษะการวิเคราะห์ที่สำคัญ (Faculty of Law, Website) เมื่ออาจารย์เข้ามาในห้องเรียนก็จะมีกริยา

หยาบยกระเด็นต่างๆ ที่สำคัญมาอภิปรายกัน จากนั้นก็จะเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็น โดยอาจมีการกำหนดโควตาในการแสดงความคิดเห็นให้แก่นักศึกษา แต่อย่างไรก็ตาม อาจารย์อาจเรียกถามนักศึกษาได้ โดยวิธีการ “เรียกเย็น” เพื่อให้นักศึกษาตอบ ซึ่งถ้านักศึกษาตอบไม่ได้ก็อาจถูกต่อว่าจากอาจารย์ผู้สอนได้ ซึ่งวิธีการนี้จะทำให้นักศึกษาจะต้องมีการเตรียมตัวในการเข้าเรียนเป็นอย่างดี ซึ่งเมื่อเข้ามาในชั้นเรียนแล้วก็จะมีการแลกเปลี่ยนความรู้กันในห้องเรียน (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, สัมภาษณ์) อันเป็นลักษณะของ Room association คือเป็นห้องเรียนที่อาจารย์ก็สามารถเรียนรู้จากนักศึกษาได้ด้วย

2) มาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาแห่งชาติ ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2548 ที่มุ่งเน้นผลิตบัณฑิตให้มีความรอบรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ สามารถประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม คิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ แสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี มีคุณธรรมและจริยธรรม อีกทั้งยังกำหนดเรื่องมาตรฐานระบบการจัดการศึกษา หน่วยงานที่โครงสร้างหลักสูตร คุณภาพของอาจารย์ คุณสมบัติผู้เข้าศึกษา การลงทะเบียนเรียน เกณฑ์การวัดผลและการสำเร็จการศึกษา ชื่อปริญญา การประกันคุณภาพ และการพัฒนาหลักสูตร

มาตรฐานของเนติบัณฑิตยสภา (ในพระบรมราชูปถัมภ์) ตามหลักเกณฑ์การพิจารณามาตรฐานปริญญานิติศาสตร์บัณฑิตของสถาบันการศึกษาอื่น และมาตรฐานของสภานายความ ตามระเบียบสำนักกฏอปรมิวิชาว่าความแห่งสภานายความว่าด้วยการพิจารณามาตรฐานการศึกษาาระดับปริญญา หรืออนุปริญญา หรือเทียบเท่านิติศาสตร์บัณฑิตของสถาบันการศึกษาซึ่งได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำไว้ 7 ด้าน ได้แก่ หลักสูตร คณาจารย์ ห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษา สถานที่และอาคารเรียน แผนพัฒนาอาจารย์ประจำ และการเรียน การสอน และการวัดผล

3.2 การจัดการเรียนการสอนของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีในปัจจุบัน นักศึกษาเห็นว่าในปัจจุบันเป็นอาจารย์จะบรรยายไปเรื่อยๆ โดยไม่ได้สนใจว่านักศึกษาจะเข้าใจหรือไม่ ซึ่งทำให้บรรยายไปในชั้นเรียนไม่น่าเรียนเท่าที่ควร และนักศึกษามีความคิดว่าการสอบปลายภาค 100 เปอร์เซนต์นั้นนักศึกษาอ่านหนังสือเองก็ได้ไม่จำเป็นต้องมาเข้าชั้นเรียนเพราะไม่มีกิจกรรมในชั้นเรียน

ส่วนแนวคิดของอาจารย์คือ อาจารย์ส่วนใหญ่มุ่งถ่ายทอดความรู้ให้นักศึกษาอย่างเดียว บรรยายเพียงอย่างเดียวตลอดเวลาเรียน นักศึกษามีส่วนร่วมก็จะน้อยลง ต้องให้นักศึกษาได้เรียนรู้ในประเด็นที่กำหนดไว้ จะเรียนรู้นอกเหนือจากประเด็นที่กำหนดไว้ไม่ได้ จึงกลายเป็นการเรียนการสอนที่มีอาจารย์เป็นศูนย์กลางมากกว่าทำให้นักศึกษาเป็นศูนย์กลาง อาจารย์

พยายามยัดหรืออัดความรู้ให้นักศึกษาให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่กลับกลายเป็นว่า นักศึกษาไม่ได้ความรู้มากเท่าที่ควรและอาจารย์ส่วนใหญ่ยังไม่ยอมเปิดใจรับแนวคิดใหม่ ๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเข้ามาใช้

3.3 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

จากการสัมภาษณ์นักศึกษา อาจารย์ ผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญสามารถสรุปประเด็น ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมได้ดังนี้คือ

1) ด้านหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนพบว่า การที่มีการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาโดยการสอบ 100 คะแนนเต็มในตอนปลายภาคครั้งเดียว ไม่สามารถวัดผลการเรียนของผู้เรียนได้ (สุพจน์ ขาสีพล, สัมภาษณ์) ด้วยเป็นการบรรยายไปเรื่อย ๆ ไม่มีการซักถามในชั้นเรียน ทำให้นักศึกษาไม่มีความกระตือรือร้นที่จะหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง (ประเสริฐ อุณฺญาติ, สัมภาษณ์)

2) ระบบข้อสอบไม่สามารถจำแนกนักศึกษาได้ ซึ่งในบางวิชานักศึกษาที่อ่านมาก ทำข้อสอบไม่ได้ คนที่อ่านน้อยแต่สามารถจะ “เก่งข้อสอบ” ได้ ทำให้เจาะประเด็นในข้อสอบ ถูกและตอบได้ ส่วนบางคนที่ย่านมากกลับเจาะประเด็นไม่ค่อยถูก (สทวิชญ์ โนทะยะ, สัมภาษณ์)

3) หลักสูตรการจัดการเรียนการสอนของคณะนิติศาสตร์ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของ เนติบัณฑิตยสภา และสภานายความซึ่งทำให้เข้าใจว่า มีข้อกำหนดถึงการวัดผลการเรียนที่ต้องจัดให้มีการวัดผลโดยการสอบปลายภาคครั้งเดียว 100 เปอร์เซนต์ เป็นผลให้การเรียนการสอนต้องสอน โดยเน้นการบรรยายแต่ฝ่ายเดียว ไม่เน้นการแสดงความคิดเห็นหรือการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงข้อบังคับดังกล่าวระบุเพียงว่ามาตรฐานจะต้องเทียบได้กับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หรือมหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งเมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้ว พบว่า มาตรฐานของทั้งสามมหาวิทยาลัยข้างต้นไม่ได้ใช้การวัดผลปลายภาคเรียนด้วยการสอบวัดผลปลายภาค 100 เปอร์เซนต์เพียงอย่างเดียว (จัญญ์ ภักดีธนากุล, สัมภาษณ์)

4) ด้านทรัพยากรแวดล้อมพบว่า ห้องสมุดมีขนาดเล็กเกินไปเนื่องจากนักศึกษามีเป็นจำนวนมาก จำนวนหนังสือในบางวิชานั้นจึงไม่เพียงพอ นักศึกษาจึงต้องยืมต่อกัน ส่วนที่หนึ่งอ่านหนังสือนั้นยังมีน้อยมาก ไม่เพียงพอต่อความต้องการ รวมถึงหนังสือที่มีก็เป็นหนังสือทั่วไป ไม่มีข้อมูลเชิงลึก เช่น รายงานการประชุมการร่างกฎหมายต่างๆ โดยหนังสือส่วนใหญ่ในห้องสมุดเป็นหนังสือที่หาซื้อได้จากท้องตลาด แต่ยืมขาดหนังสือหายาก หรือหนังสือของครูบาอาจารย์สมัยก่อนที่เหมาะสมกับการค้นคว้าเชิงลึก (สุพจน์ ขาสีพล, สัมภาษณ์)

5) ด้านห้องเรียนนั้นพบว่า มีไม่เพียงพอกับจำนวนนักศึกษา ทำให้ต้องเรียนในตอนค่ำ และสภาพห้องเรียนที่มีขนาดใหญ่ยังเป็นอุปสรรคทำให้การจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมไม่มีประสิทธิภาพ เพราะไม่สามารถดูแลนักศึกษาได้ทั่วถึงและนักศึกษาไม่กล้าแสดงความคิดเห็น (สทรัฐ โนทะยะ, สัมภาษณ์)

6) ด้านผู้สอนพบว่า ผู้สอนเป็นตัวแปรที่สำคัญอย่างหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม เพราะการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมต้องได้รับความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่าย ผู้สอนจะเป็นตัวเชื่อมหรือประสานหลายๆ ฝ่ายเข้าด้วยกันและเป็นผู้ดำเนินการถ่ายทอดความรู้หรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งปัญหาและอุปสรรคที่พบคือ อาจารย์ผู้สอนมักจะบรรยายอย่างเดียวไปเรื่อยๆ ไม่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ซักถาม (สุพจน์ ชาลีพล, สัมภาษณ์) ไม่มีการเตรียมการสอน (จิรศักดิ์ บางท่าไม้, สัมภาษณ์) ไม่สนใจนักศึกษา ครั้นเมื่อสอนเสร็จค่อยกลับมาถามนักศึกษาว่าเข้าใจหรือไม่ ทั้งๆ ที่ควรจะถามไปเรื่อยๆ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม ทำให้ไม่มีแรงกระตุ้นให้นักศึกษาสนใจ (พีรพัฒน์ มะปราง, สัมภาษณ์) ซึ่งอาจารย์ท่านหนึ่งเห็นว่า ปัญหาข้อหนึ่งเกิดจากการที่อาจารย์ไม่สร้างความชำนาญให้ตนเองด้วยการสอนเฉพาะทาง หรือควรจะสอนไม่เกิน 3-4 วิชา แต่จากสภาพความเป็นจริงอาจารย์บางท่านมีวิชาสอน 7 วิชาต่อภาคการศึกษา ซึ่งปัญหานี้คณะอาจต้องมีการกำหนดให้ชัดเจนว่าอาจารย์ควรสอนกี่วิชา มีการงานเท่าไร อันจะส่งผลไปถึงด้านอื่นๆ เช่น มีเวลาบริการวิชาการ ได้เขียนตำรา มีงานวิจัย ซึ่งจะส่งผลต่อคณะนิติศาสตร์ที่จะมีอาจารย์ที่มีตำแหน่งทางวิชาการ และสามารถเปิดสอนในระดับบัณฑิตวิทยาลัยได้ในอนาคต

สำหรับปรัชญาในการสอนนั้น อาจารย์มุ่งถ่ายทอดความรู้แก่นักศึกษาแต่ฝ่ายเดียว นักศึกษามีส่วนร่วมน้อย รวมทั้งการวัดผลการเรียนเป็นการวัดผลแบบสอบปลายภาค 100 เปอร์เซนต์ ทำให้อาจารย์คิดว่า ไม่ต้องเตรียมตัวอะไรมากหรือไม่ก็เตรียมตัวซ้ำ ไม่ทันหรือเตรียมตัวมาน้อยเพียงพอเท่าที่ตัวเองจะสอนเท่านั้นไม่ได้เตรียมให้นักกรรอบโดยการหาประสบการณ์หรือเรื่องใหม่ ๆ มาสอน (บรรลือ คงจันทร์, สัมภาษณ์) มักจะคิดว่าการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมก่อให้เกิดภาระกับตนเองเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม (ชัช วงศ์สิทธิ์, สัมภาษณ์,) ไม่อยากเปลี่ยนวิธีการสอนของตัวเองและไม่มั่นใจว่าเมื่อใช้วิธีการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมแล้วนักศึกษาจะมีการพัฒนามากขึ้นกว่าเดิม (นิติลักษณ์ แก้วจันดี, สัมภาษณ์) รวมถึงความคุ้นเคยกับวิธีการเรียนการสอนแบบเก่าที่ตนเองมีประสบการณ์จากการเรียนในชั้นปริญญาตรี หรือ ณ สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ที่เป็นการเรียนการสอนแบบบรรยายอย่างเดียว และอาจารย์ส่วนใหญ่ได้รับการปลูกฝังมาจากรูปแบบนี้จึงยากต่อการที่จะเปลี่ยนแปลงลักษณะการเรียนการสอน

7) ด้านนักศึกษาพบว่า นักศึกษาค้นเคยกับระบบของการเรียนที่เรียกว่า “เอาอาหารยัดปาก” (จิตศักดิ์ บางท่าไม้, สัมภาษณ์) เรียนโดยไม่มีจุดหมายว่าตนเองต้องการอะไร (พีรพัฒน์ มะปราง, สัมภาษณ์) ไม่ค่อยกล้าแสดงออก ส่วนใหญ่บทบาทในห้องเรียนมักจะเงียบ โดยธรรมชาติจะต้องได้รับการกระตุ้นจากอาจารย์ผู้สอนอยู่เสมอ และในการเรียนการสอนแต่ละครั้งในห้องเรียนนักศึกษามีจำนวนมากทำให้สอนแบบมีส่วนร่วมยากและดูแลได้ไม่ทั่วถึง (ชัช วงศ์สิงห์, สัมภาษณ์) และนักศึกษาที่ไม่เตรียมตัวมาก่อนที่จะเข้าชั้นเรียน เพียงแต่มานั่งเรียนตามที่อาจารย์สอนแล้วค่อยกลับไปอ่านที่หลัง (ดิเรก บวรกุลเจริญ, สัมภาษณ์) ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่มักจะคุ้นเคยกับการบรรยายอย่างเดียว ไม่คุ้นเคยกับการไปค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองและมองว่าการที่อาจารย์ให้ไปศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองนั้น อาจารย์ไม่มีความรับผิดชอบในเนื้อหาวิชาวิชานั้น หรืออาจกล่าวได้ว่านักศึกษาไม่มีส่วนร่วมในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (นิติลักษณ์ แก้วจันดี, สัมภาษณ์) นักศึกษาไม่ค่อยเห็นความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม ส่วนนักศึกษาใหม่หรือชั้นปีที่ 1 ยังปรับตัวไม่ได้กับสภาพการจัดการเรียนการสอน ไม่ค่อยเข้าใจในการเรียนระดับมหาวิทยาลัย

ในเรื่องความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม นักศึกษาเข้าใจว่าเป็นการให้ออกไปอ่านหน้าชั้นเรียน เป็นการพูดคุยกันในห้องระหว่างเรียน มีการแสดงความคิดเห็นถึงความหมายของสิ่งที่เรียนมา (จินดา ไชยเลี้ยว และสุพจน์ ชาลีพล, สัมภาษณ์)

อนึ่ง หากมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา ก็จะทำให้อาจารย์รู้ว่านักศึกษามีความรู้มากน้อยเพียงใด ด้านอาจารย์ผู้สอนมีความเข้าใจว่า เป็นการที่ทั้งผู้เรียนและผู้สอนได้มีส่วนร่วมกับการเรียนการสอนในรายวิชานั้นๆ อีกทั้งในการที่ให้นักศึกษาได้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ให้ความกระตือรือร้น โดยอาจารย์เป็นเพียงผู้แนะนำแหล่งความรู้ที่จะไปค้นคว้า

8) ความเป็นไปได้ในการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมในคณะนิติศาสตร์ นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่ามีความเป็นไปได้ แต่น่าจะจัดได้ไม่มากนักทั้งนี้เนื่องจากบางวิชามีนักศึกษาเป็นจำนวนมาก ห้องเรียนมีขนาดใหญ่ ทำให้เป็นอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม และถ้าจัดให้มีการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมจะไม่ได้รับความร่วมมือจากนักศึกษาเท่าที่ควร ต้องใช้วิธีการบังคับ หรือ หาสิ่งดึงดูดให้นักศึกษาอยากตอบคำถามหรืออยากมีส่วนร่วมในชั้นเรียน เช่น มีการสอบเก็บคะแนน

ด้านความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับส่วนนี้พบว่า มีความคิดเห็นแบ่งเป็น 3 ความคิดเห็นหลักๆ คือ

ความเห็นแรกเห็นว่า ถ้าจัดให้มีการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม บุคคลที่มีความสำคัญที่สุดคือ อาจารย์ ผู้บริหาร หลักสูตร นักศึกษา รวมทั้งห้องเรียน ถ้าทุกอย่างพร้อมก็สามารถทำได้ และวิชาที่น่าจะนำมาใช้ได้ผลมากที่สุดคือกลุ่มวิชาเลือก เพราะเป็นวิชาที่นักศึกษาสนใจเลือกเรียนและมีนักศึกษาจำนวนไม่มาก ห้องเล็ก สามารถที่ให้มีการสอบถาม เสนอแนะข้อปัญหา ข้อสงสัย เกี่ยวกับการเรียนในรายวิชานั้นๆ ได้ และการสอบเก็บคะแนน ก็ไม่ต้องติดเงื่อนไขที่ต้องสอบ 100 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งถ้าจัดให้มีการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม ในคณะนิติศาสตร์ได้ จะช่วยลดจำนวนนักศึกษาที่สอบไม่ผ่านได้มากขึ้น

ความเห็นที่สองเห็นว่า มีความเป็นไปได้ยากที่จะจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม เพราะคณะนิติศาสตร์ต้องยึดหลักการวัดผลการเรียนจากองค์วิชาชีพที่คอยควบคุมอยู่ และอาจารย์ยังไม่มีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเท่าที่ควรเนื่องจากเคยชินกับการบรรยายอย่างเดียว

ส่วนความเห็นสุดท้ายเห็นว่า ความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมในคณะนิติศาสตร์มีมากพอสมควร เพียงแต่ต่างฝ่ายต้องมีความพร้อม อาจารย์ต้องเข้าใจวิธีการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม ผู้เรียนก็ต้องเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของการเรียนควบคู่กันไปด้วย การจัดการเรียนการสอนจึงจะประสบความสำเร็จ และมีแนวคิดว่า ระบบการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมจริงๆ แล้วไม่เกี่ยวกับมาตรฐานขององค์วิชาชีพ หลักเกณฑ์ของเนติบัณฑิตยสภาไม่ได้ทำให้กระบวนการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมด้อยไปแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะเห็นว่า การกำหนดให้การเรียนการสอนที่ได้มาตรฐานเทียบได้กับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หรือมหาวิทยาลัยรามคำแหงนั้น ไม่ได้หมายความว่าต้องสอบปลายภาค 100 เปอร์เซ็นต์ (จริย ภัทติธนากุล, สัมภาษณ์)

9) ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม นักศึกษาคิดว่าการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดผลดีกับนักศึกษา เนื่องจากได้มีการเตรียมตัวมาก่อนหรือศึกษาก่อนมาเรียนในชั้นเรียนและได้นำสิ่งที่สงสัยมาถามอาจารย์ในชั้นเรียน ถ้าไม่มีการเตรียมตัวอ่านมาก่อน เมื่อมาเรียนก็จะไม่มีข้อสงสัยเพราะยังไม่เข้าใจ นอกจากนั้นยังช่วยกระตุ้นให้นักศึกษามีความขยันเพิ่มขึ้น

ส่วนอาจารย์มีความเห็นว่า ถ้ามีการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมจะช่วยลดจำนวนนักศึกษาที่สอบตกได้ เพราะเป็นการเปลี่ยนรูปแบบการสอนจากบรรยายอย่างเดียวมาเป็นการซักถาม หรือหาประเด็นที่น่าสนใจมาถามในห้องเรียน ซึ่งจะทำให้นักศึกษาเกิดความเข้าใจมากขึ้น และทำให้อาจารย์รู้ถึงศักยภาพของนักศึกษาว่าเป็นอย่างไร ซึ่งจะมีส่วนช่วยอาจารย์ในการออกข้อสอบเพื่อวัดผลการศึกษาของนักศึกษา และเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้

อาจารย์ค้นคว้าหาความรู้จากภายนอกหรือจากสถานการณ์ปัจจุบันมาใช้ประกอบการเรียนการสอนนอกจากจะนำมาจากตำราเพียงอย่างเดียว อาจารย์ได้ทราบว่ามีส่วนไหนต้องปรับปรุง อีกทั้งยังช่วยให้นักศึกษาฝึกใช้ความคิดประกอบกับการฟังมากกว่าการฟังเพียงอย่างเดียว อันจะทำให้ศึกษามีประสิทธิภาพมากขึ้นเพราะได้รับวิธีการที่จะให้ได้ความรู้มาและได้ไป ค้นคว้าวิธีนั้นๆ ด้วยตนเองโดยไม่ต้องรอรับความรู้จากอาจารย์เพียงฝ่ายเดียว อันจะช่วยให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ในส่วนของ การประเมินความรู้ของนักศึกษาจะมีการเปลี่ยนปรัชญาไปจากเดิมที่มีเรียนมาทั้งภาคการศึกษาแต่ใช้เวลาประเมินกันเพียงแค่ 3-4 ชั่วโมงในการสอบปลายภาค ทั้งนี้ เพราะการเรียนแบบมีส่วนร่วมจะมีการประเมินความรู้ของนักศึกษาตลอดเวลาที่เรียน

3.4 วิเคราะห์ข้อมูลจากการเสวนากลุ่ม (Focus Group)

จากการจัดเสวนากลุ่มถึงปัญหา อุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนแบบนักศึกษามีส่วนร่วม : กรณีศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี สามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

1) อาจารย์บางท่านจะบรรยายโดยไม่มีการสื่อสารกับนักศึกษาเท่าที่ควร บางท่านก็บรรยายตามสไลด์ที่เตรียมมา ซึ่งนักศึกษาก็มีเอกสารของผู้บรรยายอยู่ในมืออยู่แล้ว การเรียนในชั้นเรียนไม่น่าสนใจ และไม่เกิดการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน การเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมจึงเกิดขึ้นได้ยาก

2) อาจารย์ยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมโดยมีความเข้าใจว่า ให้นักศึกษาทำรายงานส่งก็ถือว่ามีส่วนร่วมแล้ว ทั้งๆ ที่รายงานนั้นนักศึกษาไปคัดลอกมาจากอินเทอร์เน็ต ซึ่งตรงนี้อาจต้องให้นักศึกษาสอบปกป้องรายงานของตนด้วย

สำหรับคำถามที่อาจารย์ใช้ถามในชั้นเรียนไม่ใช่คำถามวิเคราะห์ ไม่ได้ถามความคิดของนักศึกษาถือเป็นคำถามปลายปิด เช่นจะถามว่าได้หรือไม่ ถูกต้องหรือไม่ เป็นต้น ทำให้นักศึกษาไม่อยากตอบเพราะไม่รู้ว่าจะตอบไปเพื่ออะไร และเป็นคำถามที่มีคำตอบอยู่แล้ว

3) ด้านนักศึกษาเห็นว่า การสอนของอาจารย์ นักศึกษาสามารถอ่านหนังสือเอาเองได้ และคิดว่า ทำให้ไม่อยากเข้าชั้นเรียน และไม่ให้ความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอน เกิดช่องว่างระหว่างอาจารย์กับตัวนักศึกษา นอกจากนั้นนักศึกษาไม่มีความกล้าพอที่จะไปหาหรือไปปรึกษากับอาจารย์

4) นักศึกษากลัวที่จะถามในชั้นเรียนเพราะเกิดจากความเกรงใจ และไม่กล้าที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับอาจารย์ กลัวความคิดเห็นนั้นผิด อีกทั้งระบบการเรียนการสอนในปัจจุบันไม่ค่อยเปิดรับความคิดเห็นที่แตกต่าง มักมองแบบสุดโต่ง คือไม่ถูกก็ผิด

5) การจัดห้องเรียนของคณะนิติศาสตร์มีนักศึกษามากเกินไปจนไม่สามารถควบคุมนักศึกษาได้ในการทำกิจกรรมภายในห้องเรียนจึงทำได้ยาก ห้องเรียนที่มีขนาดใหญ่ทำให้ดูแลนักศึกษาได้ไม่ทั่วถึง และลักษณะของที่นั่งเรียนก็ไม่เอื้ออำนวยในการทำงานเป็นกลุ่มเล็กๆ อีกทั้งนักศึกษาไม่สนใจในสิ่งที่อาจารย์สอนเท่าที่ควร

6) ด้านทรัพยากร ได้แก่ ห้องสมุด และคอมพิวเตอร์ ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักศึกษา

7) ด้านทัศนคติ นักศึกษาไม่มีทัศนคติว่า ต้องมีความเข้าใจมาตั้งแต่ต้น ทำการบ้าน ทบทวนความรู้เพื่อจะมาเข้าชั้นเรียน เมื่อนักศึกษาไม่ได้เตรียมตัวมาผลของการมีส่วนร่วมจึงมีน้อย เพราะไม่มีความรู้ที่จะแลกเปลี่ยน

8) อาจารย์มีทัศนคติว่า การที่จะทำให้มีการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมนั้นต้องให้เกิดมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ดังนั้นในการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมนั้น ต้องมีการแลกเปลี่ยนกันระหว่างอาจารย์และ หรือระหว่างนักศึกษาในชั้นเรียน

4. สรุป และเสนอแนะ

4.1 สรุป

การวิจัยในประเด็นปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการจัดการเรียนการสอนแบบนักศึกษามีส่วนร่วมของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จากการเก็บข้อมูลทั้งวิธีการเสวนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งนักศึกษา อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้บริหาร และผู้เชี่ยวชาญ พบว่า การสอนในคณะส่วนใหญ่ในคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จะใช้รูปแบบการบรรยายของอาจารย์เพียงอย่างเดียว ซึ่งมักจะบรรยายตามสไลด์ที่เตรียมมาโดยนักศึกษาไม่มีส่วนร่วมในการเรียน นักศึกษามีโอกาสน้อยที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนอาจารย์มีอุปสรรคในการตั้งคำถาม เพราะห้องเรียนใหญ่เกินไปทำให้อาจารย์ไม่สามารถที่จะซักถาม หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักศึกษาได้ทั้งหมด นอกจากนั้นยังพบว่า การเรียนการสอนในคณะนิติศาสตร์ยังเกิดจากปัญหาจากเทคนิคและวิธีการสอนที่เน้นบรรยายเพียงอย่างเดียว

ในส่วนของทรัพยากรไม่ว่าจะเป็นห้องเรียน ห้องสมุด ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ ขณะเดียวกันการจัดการ ขนาดห้องเรียนก็ไม่ได้มีการวิเคราะห์ให้เหมาะสม ส่วนผู้สอนก็จะไม่สอนประจำเฉพาะบางวิชา ทำให้ส่งผลกระทบต่อความเชี่ยวชาญ และการสร้างผลงานทางวิชาการ

สำหรับทัศนคติของนักศึกษา หรืออาจารย์ควรมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้มีความพร้อมในการเรียนมากขึ้น

4.2 ข้อเสนอแนะ

4.2.1 ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางในการบริหารจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม นั้น มีดังนี้คือ

1) ต้องเปลี่ยนทัศนคติทั้งของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด โดยเฉพาะนักศึกษาให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมในชั้นเรียนให้มากขึ้น ในส่วนของอาจารย์ก็ควรปรับเปลี่ยนและยอมรับเอาแนวการสอนแบบใหม่ๆ เข้ามาประกอบกับการบรรยายด้วยเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ส่วนผู้บริหารก็ควรยอมรับแนวทางการสอนของอาจารย์อาจจะนำมาเปรียบเทียบกับของคนอื่นแล้วประเมินออกมาว่า แบบไหนจะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากกว่ากัน แล้วจึงค่อยปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายในคณะใหม่ ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน มีการฝึกอบรมหรืออบรมเชิงปฏิบัติการ จากนั้นอาจหาเครื่องมือในการตรวจสอบการเปลี่ยนแปลง

2) ควรนำแนวทางการเรียนการสอนของประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา มาปรับใช้ โดยอาจารย์ผู้บรรยายจะต้องมีเอกสารประกอบการสอนเป็นเหมือนกับแผนผังการเดินทาง และแนะนำแหล่งข้อมูลที่นักศึกษาจะต้องไปเตรียมตัวแต่ละหัวข้อ แต่ละเรื่องที่เกี่ยวข้อง เช่น บอกฎีกาที่เกี่ยวข้อง บอกหนังสือที่เกี่ยวข้องว่าเล่มไหน หน้าไหน เป็นต้น แล้วนักศึกษาก็จะต้องหาแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องต้องค้นคว้าเอง ซึ่งเคล็ดลับของการเรียนกฎหมายถ้าได้เตรียมตัวมาล่วงหน้าก่อนจะได้ประโยชน์มากกว่าไปดูหนังสือที่หลังเพราะจะเข้าใจมากกว่า

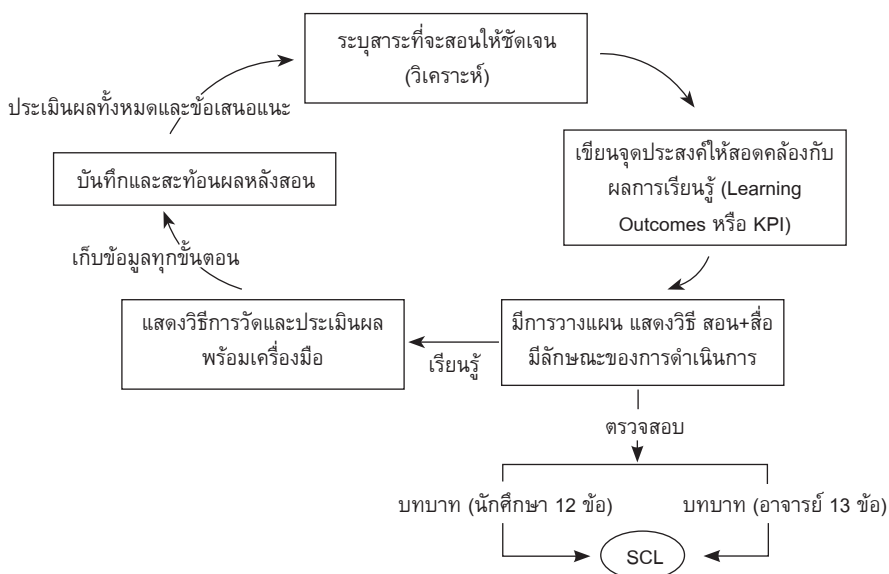
4.2.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวิธีจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม

1) การเรียนการสอนควรเป็นมีการแสดงความคิดเห็นในห้อง มีการอภิปรายในแต่ละหัวข้อว่าที่เรียนมามีความเข้าใจอย่างไร อาจารย์ควรวัดความเข้าใจของนักศึกษาว่ามีความเข้าใจมากน้อยเพียงใด และอาจารย์ก็ต้องกระตุ้นตัวเองอยู่ตลอดเวลา ต้องคอยถามนักศึกษาว่าเข้าใจในสิ่งที่เรียนหรือไม่ หรือมีข้อสงสัยอะไร ไม่ใช่บรรยายอย่างเดียว ต้องมีการเตรียมการสอนมาก่อนที่จะเข้าห้องเรียนและนำกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นจริงใกล้ตัวมานำให้นักศึกษาได้คิดวิเคราะห์ร่วมกัน อาจารย์ควรหาความรู้เพิ่มเติมให้มากขึ้นไม่ใช่สอนเฉพาะในตำราเรียนอย่างเดียว อีกทั้งควรขยายคำว่ามีส่วนร่วมให้กว้างไปกว่าเดิมที่เน้นเฉพาะการร่วมระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา แต่อาจต้องการมีส่วนร่วมกับชุมชน และท้องถิ่นด้วย เช่น อาจให้นักศึกษานำความรู้ไปบริการวิชาการแก่สังคม แล้วนำเอาปัญหานั้นมาใช้ในการเรียนการ

สอนหรือทำวิจัย เป็นต้น

2) ต้องหาแรงกระตุ้นหรือสิ่งจูงใจเพื่อให้นักศึกษาให้ความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม ซึ่งอาจใช้รูปแบบ Learner-Based Teaching คือการที่ผู้สอนทำหน้าที่กระตุ้น หรือมอบหมายให้นักศึกษาค้นคว้ามาก่อน (วัฒนพาร ระบุบุทกข์, 2542) เช่น มีคะแนนเก็บในชั้นเรียน มีกิจกรรมให้ร่วมกันทำในชั้นเรียน ให้นักศึกษาอ่านตำรามาก่อนเข้าเรียนหลังจากนั้นจึงนำทฤษฎีมาเรียน แล้วหาข้อพิพาทมาใช้ในการเรียนการสอน จะทำให้นักศึกษาเรียนอย่างสนุก และสนใจในการเรียน และที่สำคัญได้มีส่วนร่วมในชั้นเรียนมากขึ้น ด้วย รวมถึงการฝึกให้นักศึกษามีความกล้าแสดงออกและร่วมแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน

3) อาจารย์ต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ให้ชัดเจน จัดทำแผนการเรียนรู้ สร้างแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทาวิธีประเมินผลการเรียนรู้ จากนั้นนำเอาปัญหาอุปสรรคมาวิเคราะห์ แล้วนำปัญหาเหล่านั้นกลับมาสู่กระบวนการใหม่ ดังภาพที่ 1



ภาพที่ 1 แสดงการสร้างแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ที่มา: กิ่งฟ้า สินธุรังษี, 2552

4) ควรลดขนาดห้องเรียนให้เล็กลง เพื่อให้ นักศึกษามีส่วนร่วม หากมีจำนวน นักศึกษา มาก การมีส่วนร่วมในห้องเรียนจะเป็นไปได้ยากเพราะไม่ทั่วถึงกันทุกคน

5) ในแง่ของทรัพยากร ควรปรับปรุงห้องสมุดและเครื่องมืออุปกรณ์ให้พร้อม ห้องสมุดต้องสร้างบรรยากาศ สร้างวัฒนธรรมให้นักศึกษาเข้าใช้ห้องสมุด หรือสร้างความคุ้นเคย ให้ได้มากที่สุด ควรมีเครื่องอำนวยความสะดวกนักศึกษา เช่น เครื่องปรับอากาศ โต๊ะ เก้าอี้ คอมพิวเตอร์ ห้องประชุมหรือห้องติว หรือมีห้องอ่านหนังสือปรับอากาศ และจะต้องสร้าง วัฒนธรรมให้นักศึกษาใช้ห้องสมุดโดยไม่รบกวนผู้อื่น

6) ควรจัดระบบการเรียนการสอนในรูปแบบที่มีการทบทวนหรือติวเดอร์เหมือน ระบบการเรียนการสอนของประเทศอังกฤษ จะช่วยให้มีการประเมินการสอนได้และช่วยให้รู้ ว่า นักศึกษา มีความเข้าใจในบทเรียนนั้นๆ มากน้อยเพียงใด (เจริญ ภักดีธนากุล, สัมภาษณ์)

7) คณะนิติศาสตร์ควรกำหนดว่าอาจารย์ควรสอนกี่วิชาหรือมีภาระการสอนเท่าใด เพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญส่งผลต่อการขอตำแหน่งทางวิชาการ และการสร้างผลงานทาง วิชาการ รวมถึงการสนับสนุนให้เกิดการสร้างผลงานทางวิชาการในวิชาที่สอน เช่น การเขียน บทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติเพื่อให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ใหม่ และความ เชี่ยวชาญ

นอกจากนี้ควรนำผลการประเมินจากนักศึกษาในระบบการลงทะเบียนมา วิเคราะห์เพื่อการพัฒนา และควรมีการประชาสัมพันธ์เพื่อทำความเข้าใจแก่อาจารย์ถึง มาตรฐานในการจัดการเรียนการสอนตามมาตรฐานของเนติบัณฑิตสภา ว่าไม่ได้หมายถึงการ สอบ 100 เปอร์เซนต์ ในปลายภาคเรียนเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

นักศึกษาและอาจารย์ต้องเปลี่ยนแนวความคิดเดิม มาเป็นการเรียนรู้แบบการมี ส่วนร่วม กล่าวโดยสรุป คือทั้งนักศึกษาและอาจารย์ควรปรับตัวเข้าหากัน ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ กันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ควรมีการซักถามในห้อง มีการแลกเปลี่ยนกันระหว่างอาจารย์หรือ ระหว่างนักศึกษาด้วยกันเอง มีความเป็นกันเองระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา

8) การประเมินผลการศึกษา นอกจากระบบการศึกษาที่ให้ความรู้แล้วต้องสร้าง ความมั่นใจและความภาคภูมิใจให้นักศึกษาด้วย โดยเฉพาะเรื่องการออกข้อสอบ ควรเป็น ข้อสอบที่มีหลายระดับตามความยากง่ายทั้งข้อสอบพื้นฐานง่าย ๆ ข้อสอบในระดับปานกลาง และในระดับยากขึ้น รวมถึงข้อสอบต้องมีความสามารถในการจำแนกคนที่รู้และไม่รู้ออกจาก กัน และหัวใจของการสอบที่ดีคือไม่ควรให้นักศึกษาสอบตกโดยไม่จำเป็น กล่าวคืออาจารย์ ต้องเป็นผู้สร้างไม่ใช่เป็นผู้ทำลายความมั่นใจของนักศึกษา (เจริญ ภักดีธนากุล, สัมภาษณ์)

อึ่ง จากการศึกษาค้นคว้า อุปสรรค และแนวทางในการจัดการเรียนการสอน สามารถสรุปออกมาได้เป็นแผนที่ความคิด โปรดดูแผนภาพท้ายบทความประกอบ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณผู้สนับสนุนทุนวิจัยคือ กองแผนงาน สำนักงานอธิการบดี ขอขอบพระคุณ ผ.ศ.บรรลือ คงจันทร์ คณบดีผู้กำหนดนโยบายของคณะนิติศาสตร์ให้มีการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม ขอขอบคุณ Mr. Leslie Richards คุณดิษฐ์วัฒน์ ทองสุข ศาสตราจารย์ จริฎ ภักดิชนากุล ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ให้คำแนะนำ คุณมณฑิรา เตียประเสริฐ และคุณชฎาภา รุ่งเรือง ผู้ขับเคลื่อนงานวิจัยเรื่องนี้

เอกสารอ้างอิง

กิ่งฟ้า สินธุวงศ์. 2552. เอกสารประกอบการบรรยายการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน

เป็นศูนย์กลาง, สำนักวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เนติบัณฑิตยสภา ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2549, หนังสือเนติบัณฑิตยสภา ในพระบรมราชูปถัมภ์ที่ 2181/2549.

วัฒนาพร ระงับทุกข์. 2542.การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.

กรุงเทพฯ : ต้นอ่อน,

สภาทนายความ. 2550. หนังสือสภาทนายความที่ สอ.179/2550. สมศักดิ์ ภูวิภาดาบรรณ.

2544. การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและประเมินตามสภาพจริง.กรุงเทพฯ:
โอเดียนสโตร์.

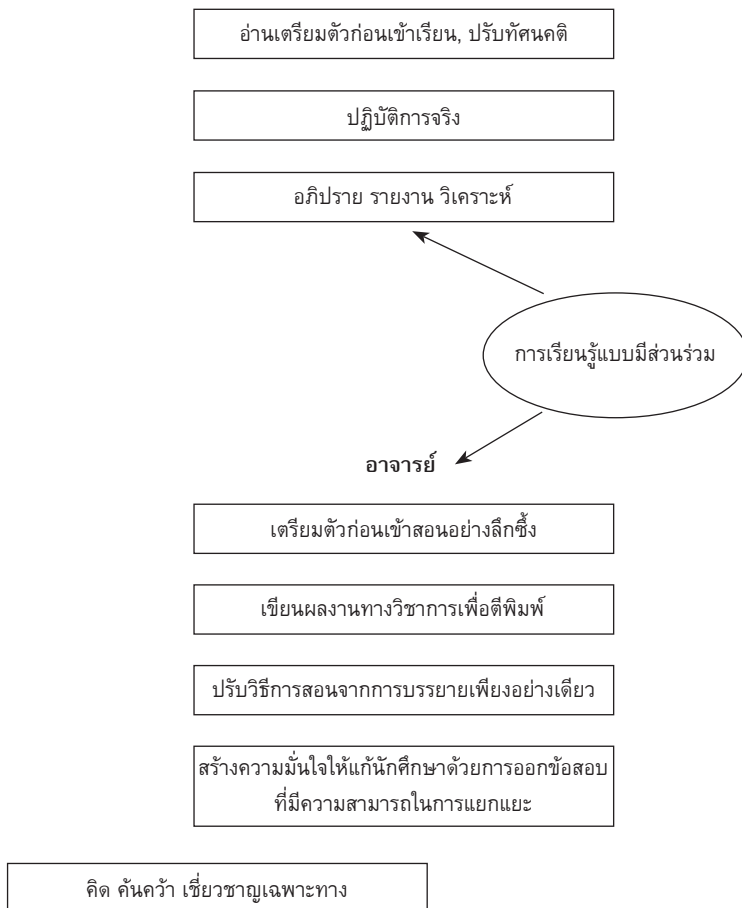
สื่ออิเล็กทรอนิกส์

Faculty of Law. 2552.

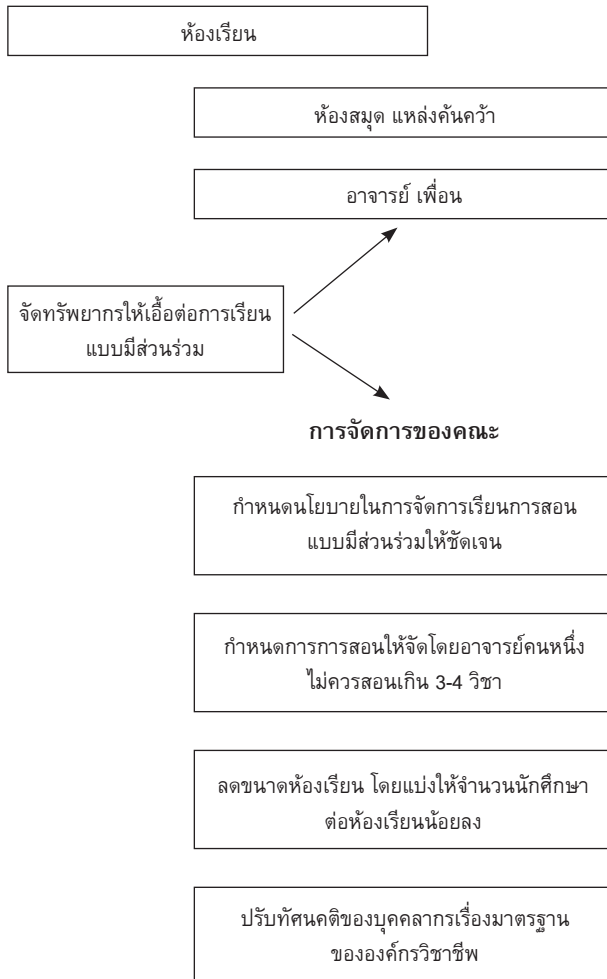
สัมภาษณ์

- Mr.Leslie Richards. 2552.
เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2552.
คมกฤช วัฒนเสถียร. 2552.
จรัญ ภักดีธนากุล. 2552.
จินดา ไชยเลี้ยว. 2552.
จิรศักดิ์ บางท่าไม้. 2552.
ชัช วงศ์สิงห์. 2552.
ติเรก บวรกุลเจริญ. 2552.
ดิษฐวัฒน์ ทองสุข. 2552.
นิติลักษณ์ แก้วจันที. 2552.
บรรลือ คงจันทร์. 2552.
ประเสริฐ อุณาติ. 2552.
พีรพัฒน์ มะปราง. 2552.
สหรัฐ โนทะยะ. 2552.
สุพจน์ ขาสีพล. 2552.

รูปแบบของการมีส่วนร่วมของนักศึกษา



แหล่งความรู้ (ที่เรียน)



วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2555

ภาพกิจกรรมการประชุมระดมสมอง



ภาพการสัมภาษณ์นักศึกษา บุคลากร และผู้เชี่ยวชาญ

